

Torpaskolan

Göteborg 307 | Bytomt/gårdstomt
Förundersökning | Slutundersökning | Göteborgs kommun

Tom Wennberg



ARKEOLOGISK RAPPORT FRÅN
GÖTEBORGS STADSMUSEUM
ISSN 1651-7636
© Göteborgs Stadsmuseum 2011
Norra Hamngatan 12
411 14 GÖTEBORG
www.stadsmuseum.goteborg.se

REDAKTION
Else-Britt Filipsson
Ulf Ragnesten

OMSLAGETS GRAFISKA FORM
Mimmi Andersson
Teckning: Hans Dillner

Framsidan visar den stensatta vägen mot väster med Torpaskolan i bakgrunden

TOPOGRAFISKA OCH EKONOMISKA KARTAN
© Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3211

KARTOR FRÅN STADSBYGGNADSKONTORETS DATABAS

Torpaskolan



Fig 1. Läget för fornlämning Göteborg 307 i västra delen av Göteborgs kommun, skala 1:100 000.

FORNLÄMNING GÖTEBORG 307

Arkeologisk förundersökning/slutundersökning

På uppdrag av länsstyrelsen i Västra Götaland har Göteborgs stadsmuseum utfört en förundersökning och en efterföljande mindre slutundersökning på fastigheten Sävenäs 68:3. Den arkeologiska undersökningen gjordes med anledning av planerad idrottshall vid Torpaskolan. Undersökningarna utfördes under april månad 2002. Undersökningen berörde fornlämningen Göteborg 307 vilken utgörs av en medeltida bytomt, benämnd Torpa gamla gård. Syftet med undersökningen var att försöka klarlägga fornlämningens art och utbredning inom berört område. Vid undersökningen dokumenterades en äldre stensatt väg samt årderspår. Ingen vidare undersökning av den berörda ytan inom fastigheten anses nödvändig efter utförd slutundersökning.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER FU/SU

Länsstyrelsens beslut nr:	220-48157-2001
Göteborg stadsmuseum dnr:	1573/01 5331
Uppdragsgivare:	Göteborgs Stads Lokalsekretariat
Läge:	Sävenäs 68:3
Ekonomisk karta:	7B 1f SV
Koordinater i rikets nät:	6402037 / 323680 (SWEREF 99 TM)
Grävningssorsak:	Utbyggnad av Torpaskolan
Grävningstinstitution:	Göteborgs stadsmuseum
Tidpunkt för undersökning i fält:	2002-04-17 (FU)/2002-04-29 (SU)
Undersökt yta:	20 m2 (FU)/50 m2 (SU)
Antal arkeologtimmar i fält:	32 (FU)/16 (SU)
Antal maskintimmar:	16 (FU)/8 (SU)
Platsledare:	Mona Lorentzson
Övriga deltagare i fält:	Mats Sandin (SU)
GSMA nr:	020061

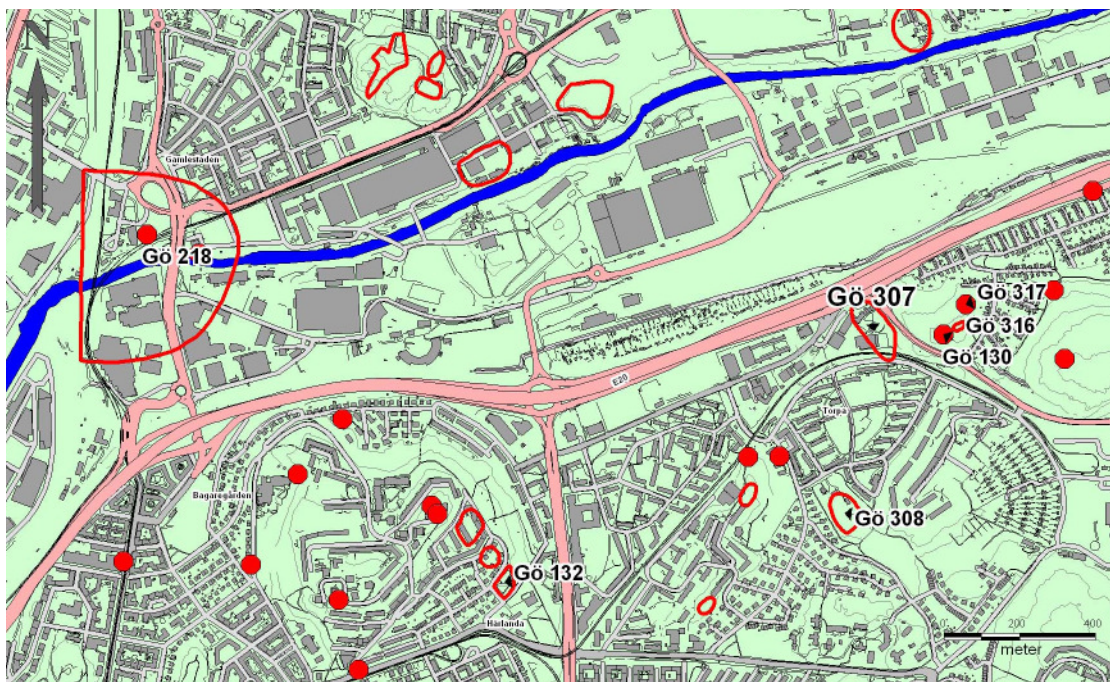


Fig 2. Närområdet kring Torpa med i texten omnämnda fornlämningar, skala:1:2000.

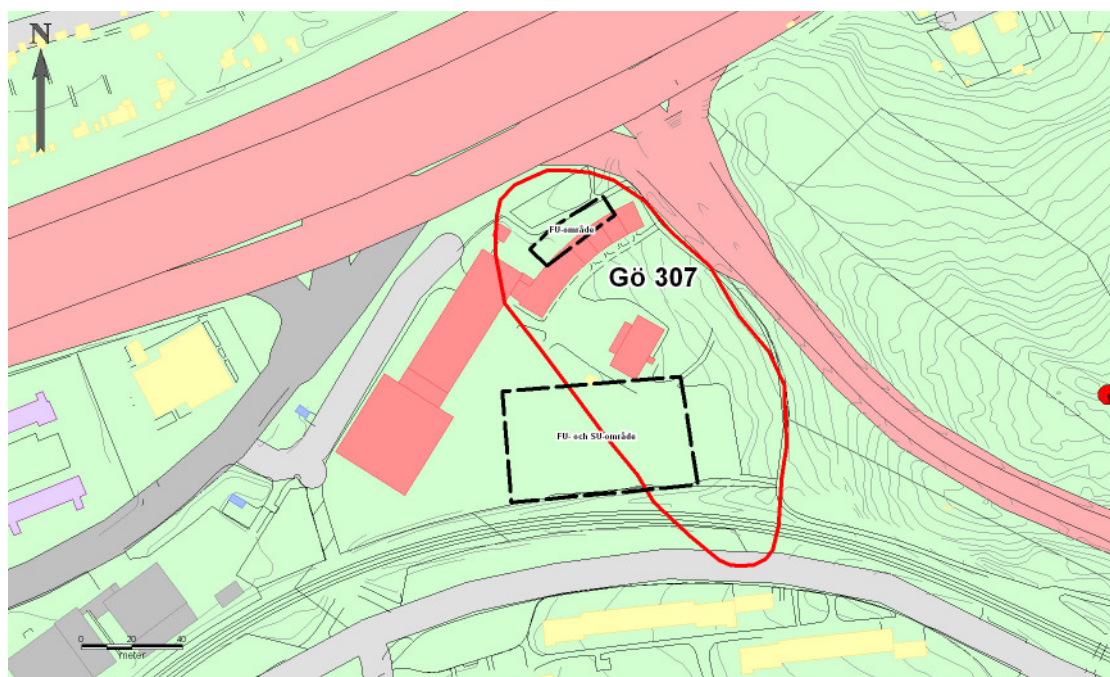


Fig 3. Torpaskolan med undersökningsytor och aktuell fornlämningsbegränsning markerad, skala 1:300.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Byplatsen är belägen i Säveåns dalgång i Göteborgs kommun vid dalgångens södra höjd (fig 1, 2 och 3). Området har förr dominerats av åkrar och bergshöjder men består idag uteslutande av bebyggelse, vägar och spårvägar. Området bebyggdes och exploaterades framförallt under 1940-50-talen. I närområdet finns historiska

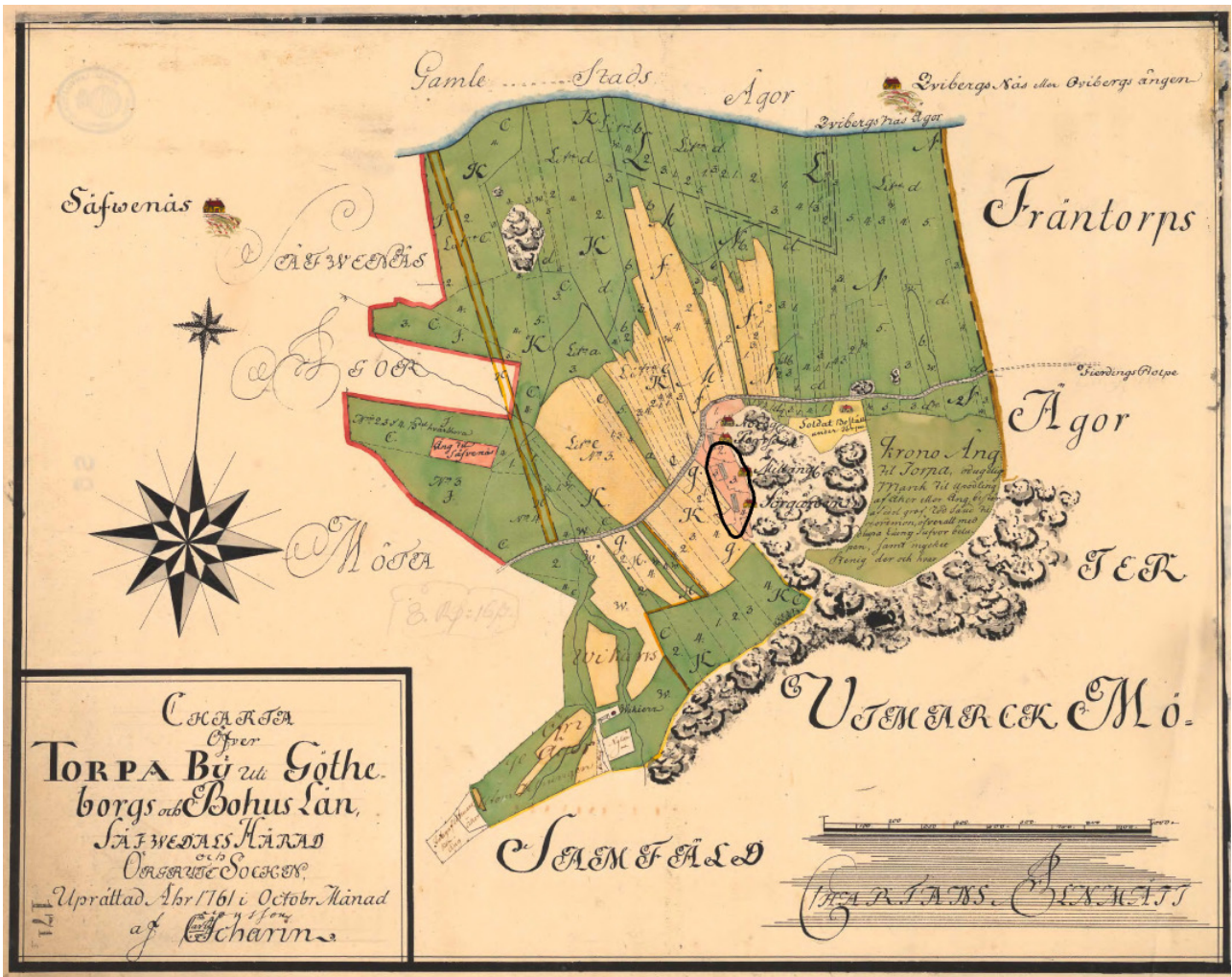


Fig 4. Karta över laga skifte från 1761 med fornlämningsbegränsningen ungefärligt rektifierat.

lämningar som Nya Lödöse, 1473-1620-tal (Gö 218) och ruinen efter Härlanda medeltida kyrka (Gö 138). Söder om Torpa by finns lämningar efter Vidkärrs gamla tomt (Gö 308) vars äldsta belägg är från 1550. På en mindre höjd direkt öster om Torpa finns ett gravfält (Gö 130 och Gö 316) och förekomst av en skålgrop (Gö 317). Gravfältet består av ett tiotal högar.

Torpa by låg i Sävedals Härad i Örgryte socken men ursprungligen i Härlanda socken och omnämns redan 1496 (Lindroth 1929:80f). I 1550 års jordebok framgår att byn består av 4 gårdar som år 1625 ligger under Sävenäs säteri. På storskifteskartan från 1761 ser vi de fyra gårdarna och hur deras marker fördelas i området (fig 4). Från norr till söder hette de Nordgården, Persegården eller Prästgården, Mellangården och Södergården (Sörgården). Södergården blev 1684 ansvarig för postgången norröver, bland annat till Stockholm (1993:136).

Under sent 1800-tal uppköptes stora delar av byn av Vidkärrs gård. Byn blev kort därefter skola. År 1946 uppförs en större skolbyggnad ritad av Erik Ragndal.



Fig 5. Översikt över det södra undersökningsområdet, mot SV.

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

Ytan bestod före undersökningen av Torpaskolans byggnader med en asfalterad skolgård och parkering samt omkringliggande gräsytor med enstaka buskar och träd (fig 5).

TIDIGARE FYND OCH UNDERSÖKNINGAR

Inprickningen i fornlämningsregistret är gjord efter 1761 års karta. Lämningen är inte tidigare undersökt.

MÅLSÄTTNING

Förundersökningen syftade till att försöka klarlägga fornlämningens art och utbredning samt att därefter bedöma huruvida ytterligare undersökning skulle vara nödvändig.

Slutundersökningen syftade till att ytterligare dokumentera de lämningar som framkommit vid förundersökningen. Inga frågeställningar formulerades vid upprättandet av undersökningsplanen.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Undersökningarna utfördes genom att matjorden maskinavbanades. Vid förundersökningen öppnades mindre schakt och vid slutundersökningen öppnades ett större område.

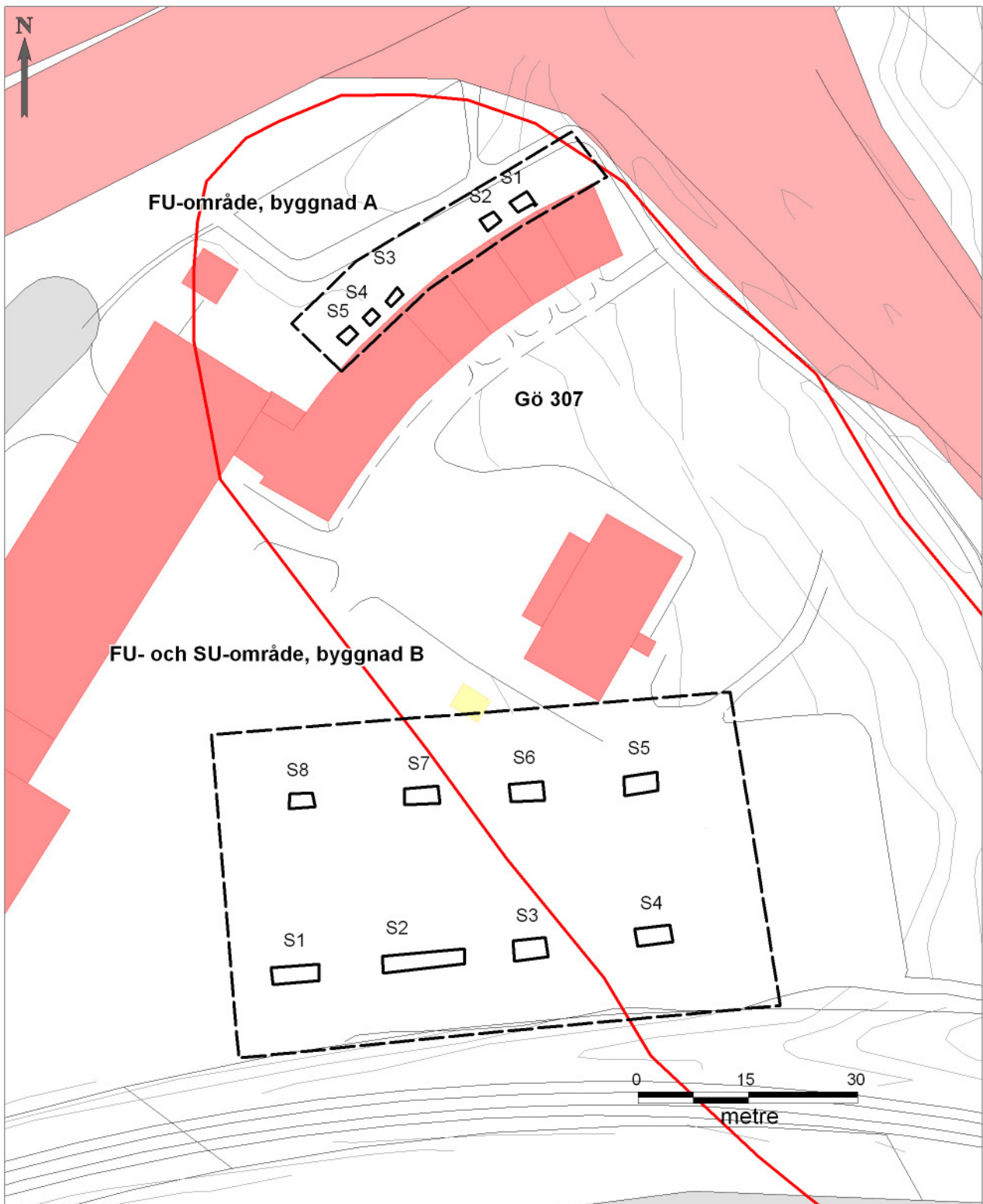


Fig 6. Plan över förundersökningsschakt, skala 1:800.



Fig 7. Översikt över schakt vid byggnad A, mot O.



Fig 8. Översikt över schakt 2 vid byggnad B, mot O. Stenpackningen syns i schaktets bakre del.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER, FÖRUNDERSÖKNING

Sammanlagt grävdes 13 gropar vid förundersökningen varav 5 gropar vid hus A och 8 gropar vid hus B (fig 6). Groparna utmed hus A påvisade inget av arkeologiskt intresse (fig 7). Vid hus B påträffades lämningar endast i schakt 2. Lämningarna bestod här dels av en stenpackning, dels av årderspår i leran (fig 8). Övriga schakt bestod av gräsyta med matjord, följt av gul lera.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER, SLUTUNDERSÖKNING

Vid undersökningen påträffades rester efter en stensatt väg, orienterad i öst-västlig riktning (fig 9, 10 & 11). Vid framrensning kunde vägsträckningen följas från parkeringen fram till fastighetsgränsen i öster. Bredden uppskattas till ca 4 meter.

Under vägen fanns ett fragmentariskt kompakt humöst lager som möjligen kan tolkas som en äldre vägyta (fig 12 och 13). Här påträffades fragment av ostindiskt porslin av en typ som kan dateras till 1700-talets senare hälft. Detta lager kan även tolkas som äldre åker eller inägomark som pressats ihop under vägen.

Väster om vägen fanns bevarade årderspår. Ett stolphål kunde också skönjas i området.



Fig 9. Plan över slutundersökningsschaktet, skala 1:400. Schaktets begränsning är ungefärligt markerad.



Fig 10. Den stensatta vägen efter avbaning, mot O.

FYNDBESKRIVNING

Vid undersökningen påträffades enstaka skärvor av ostindiskt porslin daterat till 1700-talets senare hälft. Fynden tillvaratogs ej.

TOLKNING OCH DATERING

Inom undersökningsområdet påträffades lämningar efter årderspår och en stensatt väg. Undersökningsområdet berör Torpa by generellt och slutundersökningen berör Sörgården specifikt.

Vägen finns kvar på ekonomisk karta från 1935 (fig 14). Att den inte exakt följer vägen på kartan beror sannolikt på rektifieringen av kartan inte är exakt. Den stensatta vägens ursprung är oklar men fynd av ostindiskt porslin under den ger en äldsta möjlig datering till sent 1700-tal. Vägen finns emellertid inte utritad på karta från 1761 (fig 4). Den kan dock vara en enklare infart till Sörgården under denna tid som ej är utsatt på kartan. Stenläggningen är trots detta troligtvis gjord under 1800-talet.



Fig 11. Vägen efter framrensning, mot SV. I bild, Mona Lorentzson.

Årder användes i delar av Västergötland långt in på 1700-talet. Årderspårerna är således som yngst 1700-tal, men kan ha betydligt äldre datering. Stolphålet antyder kanske en förhistorisk datering. Inga daterande fynd kunde dock knytas till lämningen.



Fig 12. Det kompakta humösa lagret under vägen, mot O.



Fig 13. Vägbanken i profil, mot O.

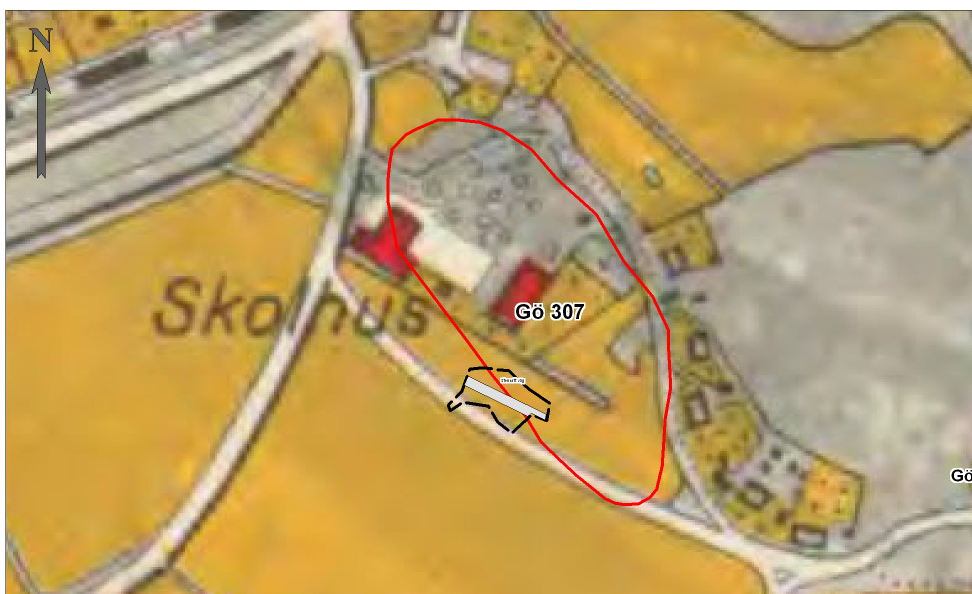


Fig 14. Utsnitt av ekonomisk karta från 1935 med undersökningsområdet och den dokumenterade stensatta vägen. Den motsvarar sannolikt den strax söder om belägna vägsträckningen.

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

På den berörda delen av fastigheten föreligger inga hinder för byggnation. Lag-skyddet kvarstår för de delar av fornlämningen som inte berörts av exploateringen.

LITTERATUR

Lindroth, Hjalmar. 1929. *Ortnamn i Göteborgs och Bohus län II. Ornamnen på Göteborgs stads område (och i Tuve socken) jämte gårds- och kulturhistoriska anteckningar. Tredje häftet*. Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs Högskola. Göteborg.

Skarback, Sören. 1993. *Örgryte i flydda dar*. Göteborg